

ANNIKA SANDELIN

– presentation av författarpristagare vid ceremoni på svenska ambassaden i Helsingfors den 2 september 2021

Titta lekpark! Baka kaka
Gunga, rutscha, gå tillbaka.

TITTA där en ledsen tant
Ta med till Graffe, Gruffe Grant

Så rimmar Annika Sandelin i pekbooken *Säg hej* (från 2018) och i dessa och många andra av hennes lysande rimmerier fortsätter och förnyar hon nonsensrimmandets ärevördiga tradition: den som lever i anonyma rim och ramsor och som adlades till stor litteratur av Edward Lear och Lewis Carroll och som fortfarande lever och frodas i barnlitteraturen. Att nonsensvers och barnlitteratur hör så nära ihop har mycket att göra med att leken med rytm och ljud hanterar det allra viktigaste en människa måste lära sig: språket. Och detta språk är först och främst en uppsättning ljud som kan kombineras i all oändlighet och så bli till ord.

Ljuden i de mänskliga språken är oerhört komplicerade att producera. Att åstadkomma ljudet "ö" krävs att man öppnar käken och låter luften löpa genom stämbanden och med dem bildar man en ton, vilket sker genom ett invecklat samspel av muskler i struphuvudet och i hela andningsapparaten. Men om stämbanden skulle komma igång innan läpparna går isär så uppkommer ett konsonantliknande ljud: "bö" eller "mö", beroende på om öppningen upp mot näsan var stängd av gomseglet eller inte. För att åstadkomma "dö" eller "nö" måste man därtill kunna kontrollera läppar och tunga. Istället för att käken bara öppnas så att läpparna går isär måste man öppna käken, men hindra luftströmmen med tungan och sedan släppa fram luften.

För att åstadkomma dessa konsonantljud och vokalljud behövs alltså en mycket precis kontroll av käke, tunga, gomsegel, läppar och muskulatur i stämbanden. Detta och mycket mer ska ett litet barn *lära sig* – för våra språkljud är inte medfödda utan inlärd, vore de medfödda så skulle alla människor förstå varandra. Och man kan föreställa sig barnets känsla av triumf, av lustfylld glädje när det både kan identifiera dessa ljud *och* producera

dem. Och det är denna triumf och lustfyllda glädje som nonsensversernas lek med ljud och rytm levererar till barnet.

Och framförallt levererar nonsensverserna ord – som får lyssnaren att tänka på samma saker som talaren. Och det fiffiga med nonsensverser är just att de är nonsens, att de *inte* handlar om något som är för handen. När barn på detta sätt kan begripa och tala om sådant som inte är för handen, som bara finns som föreställning eller begrepp i det inre, måste det också vara en triumf – för då har barnet fått nyckeln till språkets hemlighetsfulla kod.

Nästa kod att knäcka är förstås läskoden, detta att förbinda ljuden och ljudbilderna och deras innebörder med svart kرافs på papper, med bokstäver och bokstavskombinationer. Också detta står Annika Sandelin till tjänst med i den underbara *Mumindalens alfabet*, (från 2021) där hon till Tove Janssons bilder diktat verser till alla våra bokstäver. Jag kan föreställa mig den triumf ett barn känner när det upptäcker att det där svarta krafset på papper hör ihop med de ljud och de ljudbilder barnet både hör och producerar dagen lång utan att så noga tänka på det. Nu har barnet knäckt läskoden!

Man spårar på detta vis att det Annika Sandelin har skrivit för barn har en stark förbindelse med barns upptäckter och erfarenheter – hon skriver om barnets upptäckter av språket som ljud, begreppsvärld och skrift, och i *Silkesapans skratt* (2019) om barnets försök att föreställa sig döden, i rimmet ”Monsternatt” (i *Råttan Bettan och masken Baudelaire*, 2013) om barnets rädsla för nattens monster och motvilja mot det äckliga.

Och i de tre nattböckerna, alltså inte dagböckerna, skrivna av flickan Yoko, har Annika Sandelin sedan med fingerspitzengefühl för 11-åringens och 12-åringens väg in i tonåren, fångat denna ålders förmåga att observera andras beteenden och att skärskåda sitt eget inre. Så här presenterar Yoko sin far; här har den uppenbarligen intelligent Yoko redan erövat den litterära finess som heter ironi:

När vi bråkar brukar han först vänligt be oss sluta och när vi ändå fortsätter, frågar han om vi blir snälla ifall vi får varsitt kex. Det blir vi oftast, men ibland bråkar vi lite till för att få flera kex. Pappa jobbar som psykolog, så han vet hur man ska uppfostra barn. (*Yokos nattbok*, 2014)

Och när Yoko riktar också sin blick inåt, mot sig själv, får läsaren följa den unga flickans gradvist växande självmedvetande, som understundom är en ganska plågsam process:

Nu ligger jag i min säng och funderar på det där som Joy sa om att jag inte är så populär. Jag har försökt vara som de andra flickorna i klassen med det lyckas inte. En gång pratade jag med mamma om det, och hon sa att hon alltid kände sig som ett ufo i skolan men att hon till sist blev trött på att försöka härma och beslöt att bara vara sig själv. (*Yokos nattbok. Nattsvart och underbart*, 2018)

Annika Sandelins böcker för barn och mycket unga flickor har det som kännetecknar de bästa barnlitterära författarna – det uttrycksfulla och klingande språket, det insiktsfulla medlevandet med barnets och den mycket unga flickans världar.